

voor Jezus als de Messias, Hd. 10: 43. Het Oude Testament geeft aan de door het evangelie verkondigde gerechtigheid Gods een toestemmend getuigenis, Rm. 3: 21. De brief aan de Hebreërs vermeldt in een kort bestek zeven maal het Schriftgetuigenis. En telkens, wanneer op het getuigenis van het Oude Testament wordt gewezen, is bedoeld, dat de wet, de profeten en de Heilige Geest aan de zijde staan van hem, die het Schriftbewijs voert. Tijdens het oude verbond getuigden de profeten niet. Toen betuigden zij. Het Nieuwe Testament heeft daar een ander woord voor. Maar hun betuigen van weleer kan in de situatie van het nieuwe verbond als een getuigen worden gekarakteriseerd. Alle profeten, zoo zegt Petrus in Caesarea, pleiten, als men hen in de nieuwe bedeefting leest, voor de erkenning van Jezus als de beloofde Messias. Paulus heeft in het geding met de Judaïsten het Oude Testament op zijn zijde.

Wat h.v. de auteur van Hbr. 11 over het geloof der ouden gaat zeggen is niet de weergave van zijn kijk op hun geschiedenis, doch zijn wijzen op hen ontleent zijn beslissende kracht aan de omstandigheid, dat hij zich op de Schrift beroepen kan. Als getuigenis in dien zin van het beslissend woord sprekend bezit de Nieuwtestamentische kerk de Schrift en zij mag zich in haar worsteling om de waarheid op haar beroepen. Het Schriftgetuigenis is afdoende, omdat het getuigenis is.

Het is niet alleen Oudtestamenteel, dat het getuigenis decisief is en menigmaal een aanklacht, het is evenzeer Oudtestamenteel, dat het getuigenis alleen maar forensische waarde heeft, indien het oog- of oorgetuigenis is. Althans, wanneer het over een menselijk getuigenis gaat. Gods getuigenis behoeft geen nadere legitimatie; Hij is de Alwetende en de Waarachtige.

Het Nieuwe Testament verschilt ook in dit opzicht van het Oude niet. De hogepriester, de gehele Joodsche raad, ieder, die hem vroeger in Jeruzalem heeft gekend, kan van Paulus getuigen, indien hij wil; zij zijn op de hoogte; en dus zijn zij in de gelegenheid om hun woord te laten gelden, wanneer hij zich verantwoordt voor het volk in Jeruzalem en voor Agrippa, Hd. 22: 5, 26: 5. Paulus getuigt voor de Joden, dat zij ijver voor God bezitten, zij het zonder inzicht; want hij kan het weten, Rm. 10: 2. Hij getuigt voor de Galaten, dat zij hem indertijd bovenmate toegeneegen waren; hij had het zelf ervaren, Gal. 4: 15. Hij getuigt van de kerken in Macedonië, dat zij zeer blijmoedig en gul geven in de collecte voor Jeruzalem; hij wist het uit ondervinding, II Kor. 8: 3. Johannes de Dooper zegt tot zijn discipelen: „Zelf kunt gij van mij getuigen, dat ik gezegd heb: ik ben de Christus niet“; ze hadden het met hun eigen ooren gehoord, Joh. 3: 28. De schare, die hij Jezus was geweest, toen Hij Lazarus uit het graf geroepen had en hem uit de dooden opgewekt, getuigde daarvan, Joh. 12: 17.

Historisch is het goed verklaarbaar, dat in het Palestina van dien tijd men het begrip getuigen zoo nauw nam. De rabbijnen hamerden het er in, dat een getuige secuur moest weten wat hij zeide. Voor het Joodsche rechtsbesef is getuigenis een zakelijk relaas met opzettelijk veilig gestelde betrouwbaarheid.

W.

R. S.

UIT DE SCHRIFT

Levensinstelling in den nood der tijden.

Maar dit zeg ik, broeders, dat de tijd voorts kort is; opdat ook die vrouwen hebben, zonden zijn als niet hebbende; en die weenen, als niet weenende; en die blijde zijn, als niet blijde zijnde; en die koopen, als niet bezittende; en die deze wereld gebruiken, als niet misbruikende; want de gedaante dezer wereld gaat voorbij.

1 Korinthe 7: 29-31.

De nood der tijden.

Onze tijd zet wel een heel zwarte lijn om het probleem, waarvan elk kind van God de worsteling kent: door genade een kind van God te zijn, en te moeten leven op een aarde, die onder de macht van den booze ligt...

Onze tijd openbaart wel heel klaar, wat de gedaante, het schema dezer aarde is: een wereld, van God vervreemd en op de zonde gericht... ontelbare barsten en scheuren in heel het leven, en alle verhoudingen.

En hoor nu, wat Paulus zegt — die daarin de bazuin Gods aan den mond zet:

„dit zeg ik, broeders, dat de tijd voorts kort is!“

Kort — het Grieksche woord beteekent eigenlijk: saamgedrongen, saamgeperst. We mogen denken aan een zelf, dat om een aantal stukken goed gerold werd, en dan door de kooplieden gebonden kon worden op een lastdier. Deedt ge het pak open — verbazend, wat kwam er dan veel uit te voorschijn!

Zoo is het met den tijd, merkt Paulus op, wat valt er in den tijd intens-veel te beleven! wat een gebeurtenissen, en krachten, en spanningen dezer eeuw! die tijd is kort... en hoe moet nu het leven der kinderen Gods in dien korten, saamgedrongen tijd ingesteld? m.a.w. wat moet hun levenshouding zijn temidden der aardse dingen? De Apostel omschrijft dit veelzijdige, ontzaglijke probleem kort en kernachtig.

Hij geeft een tekening van het „schema“, de „gedaante“ dezer wereld in de woorden: een vrouw hebben — weenen — blijde zijn — koopen — deze wereld gebruiken.

„Een vrouw hebben“ — het huwelijksleven is zonder twijfel een der belangrijkste zijden van het menschenleven; het neemt er een „as“-positie in.

„Weenen, blijde zijn“ — de wisseling der contrasten is onlosmakelijk met het leven hier beneden vervlochten.

„Koopen“ — de zakelijkheid van het leven, „the struggle for life“ — een uitdrukking, die wel speciaal tot de bewoners der handelsstad Korinthe gesproken moet hebben.

„Deze wereld gebruiken“ — dat is het genieten van al wat het bonte, gekultiveerde aarde-leven den mensch biedt.

Op al deze dingen nu moet de mensch zich zóó instellen, dat hij, binnen de „gedaante“, het „schema“ dezer aarde levende, er mee meelevende, het góód meelevende, toch in dat schema niet opgaat — zich aldus openbaart, dat hij niet zóó vervlochten is met de gedaante dezer aarde, alsof er niets anders bestaat.

Want de gedaante dezer wereld gaat voorbij — voegt Paulus er aan toe.

Het schema dezer aarde is voor den dood en het verderf opgeschreven — wie „geestelijk mensch“ is, d.w.z. wiens verstand verlicht is door den Heiligen Geest, ziet het merkteken wel, ingedrukt op de gansche wereld, het merkteken van het komende oordeel, van het vuur des gericht, gelijk een boom in het woud, die gekapt staat te worden, geteekend is...

En als wij in de rechte levenshouding ten aanzien van de aardse dingen staan, dan zien we in, dat we in de wereld niet mogen opgaan, maar ons steeds weer herinneren: hier beneden is het niet — ons burgerschap ligt in de hemelen — ons vaderland is elders, hooger dan de aardbol, om en over welke de satan zijn lijnen en streepen zet.

Daarom spoort Paulus de Korinthiërs aan: de tijd is kort — als ge vrouwen hebt, weest dan, als hadt ge ze niet.

Dat is geen aansporing tot een soort vrijwillige armoede en onthouding, noch een verachting of miskenning van het huwelijk — neen, maar dit, bedenkt, dat ook de saamleving van man en vrouw tot het schema dezer aarde behoort, dat voorbijgaat. Hebt elkander vurig lief uit een rein hart, en geniet van het wonderlijke echtelijke geluk — maar leeft niet, alsof dat het een en het al is!

De tijd is kort — moet ge weenen, weest, als weent ge niet — moogt ge blijde zijn, weest, als waart ge niet blijde.

De wisseling der contrasten aan den levenshemel mag nooit de eigenlijke levensinstelling der kinderen Gods bepalen. Blijdschap en droefheid zijn voor hen geen machten, die hen overweldigen — ze leeren ze brengen onder de keur van Christus' kruis, ontvangen uit de Vaderhand vol liefde — zoo zijn ze in voorspoed dankbaar... in tegenspoed geduldig...

De tijd is kort — als ge „koopt“, weest dan als „niet-bezittende“, (lett.: als niet vasthoudende).

Al moeten Christenen hard werken — er hun eer instellen, te behooren tot de keurtroepen van het leger der arbeiders, arbeidsters... zij mogen met hun levenswerk niet zóó versmolten zijn, alsof dat nu het ééne en het enige van het leven ware. Hun werkplaats is beneden, hun woning boven; arbeidt met het uitzicht op die woning!

De tijd is kort — als ge deze wereld gebruikt, weest dan als niet misbruikende, (lett.: als niet opgebruikende).

Wie de wereld opgebruikt, voor dien is de wereld het een en het al, hij heeft niets anders dan de wereld.

Kinderen Gods moeten leven binnen het schema dezer aarde, maar mogen niet doen, of dat nu de ware levenshouding, het eenig levensdoel is. Hun verkeer met de gedaante dezer aarde moet beheerscht worden door het Schriftwoord: „Alles is uwe — maar gij zijt van Christus, en Christus is Gods“.

De tijd is voorts kort...

Vraagt ge nog toepassing?

In den nood dezer tijden?

Mussolini gaf enkele weken geleden zijn volk dit parool uit:

„Zwijgt en werkt“.

Wij nemen dat over — maar voegen er aan toe: „... en bidt“.

Bidt:

„Kom, Heere Jezus, ja kom haastiglijk“.

J. SMELIK.

KERKELIJK LEVEN

De scheuring in Amerika. (XIV.)

(Intermezzo: antwoord aan ds D. Zwier (I).)

Zooals gezegd, gaan we thans gaarne over tot de beantwoording van ds Zwier. Zijn opmerkingen zijn in Perschoow van verleden week opgenomen. Wel is waar breken we hiermee de lijn van ons betoog, dat immers ds Hoeksema's referaat wilde bespreken, maar het hindert niet, omdat de kwestie, waarover het hier loopt, toch aan de beurt moeten komen in de bespreking van ds H.'s referaat.

We nemen nota van het feit, dat ds Zwier bij het eerste punt, dat door de synode van Kalamazoo is aangenomen, dus ook rekent: „de gunstige gezindheid Gods“. Eerst stond er in een rapport der commissie van Kalamazoo: „gunstige gezindheid Gods jegens alle menschen“. Deze uitdrukking komt voor in de Acta, art. 120. Maar dat was toen nog maar een voorstel. In art. 132 blijkt een andere redactie gekozen te zijn: „gunstige gezindheid Gods jegens de menschheid in het algemeen“. Het verschil zullen we even buiten beschouwing laten. Eveneens de vraag, of een duidelijke nieuwe uitspraak over den inhoud van het eerste punt, opnieuw gereviseerd, niet wenschelijk zou zijn, teneinde alle misverstand af te snijden.

Liever gaan we thans de uitspraak, met inbegrip van die „gezindheid“ dus, na.

Op de vraag, of ik die naar den inhoud aldus aangebakende uitspraak zou aanvaarden, antwoord ik: neen, ds Zwier, ik zou dat niet doen.

Om aan te toonen, waarom ik het zou moeten nalaten, dien ik wel even na te gaan, hoe het staat met het bewijs uit Schrift en Confessie.

De synodale uitspraak zelf verwijst naar „de aangehaalde Schriftuurplaatsen“, alsmede naar de Dordtsche Leerregele. We laten de geheele uitspraak der synode in eindredactie hier volgen:

„Aangaande het eerste punt, rakende de GUNSTIGE GEZINDHEID GODS JEGENS DE MENSCHHEID IN HET ALGEMEEN, EN NIET ALLEEN JEGENS DE UITVERKORENEN, spreekt de Synode uit dat volgens Schrift en Confessie het vaststaat, dat er, behalve de zaligmakende genade Gods bevoezen alleen aan de uitverkorenen ten eeuwigen leven, ook een zekere gunst of genade Gods is, die Hij betoont aan Zijn schepselen in het algemeen. Dit blijkt uit de aangehaalde Schriftuurplaatsen en uit de Dordtsche Leerregele, II, 5, en III en IV, 8 en 9, waar gehandeld wordt van de algemeene aanbidding des Evangelies; terwijl het uit de aangehaalde uitspraken van Geref. schrijvers uit den bloeitijd der Geref. theologie bovendien blijkt, dat onze Gereformeerde vaders van oudsher dit gevoelen hebben voorgestaan.“

Tot zoover de officiële synodale uitspraak.

We zullen dus hebben te vragen naar de er in aangegeven „Schriftuurplaatsen“. Ze doet daarmee blijkbaar op die plaatsen, welke de rapporterende commissie had aangehaald.

Het blijkt, dat de tekst van het besluit niet verder gaat, dan de positieve bewering, dat uit die Schriftuurplaatsen blijkt, dat God „een zekere gunst of genade betoont aan Zijn schepselen in het algemeen“; laat ons dus zeggen: aan planeten, oceanen, leeuwen, boomen, den rethier, den dampkring, de engelen, de menschen, de verbanden tusschen de creaturen, etc.

Nu wordt door de synode van Gods houding tegenover de schepselen in het algemeen geconcludeerd op zijn gezindheid tegenover de menschheid in het algemeen.

Maar daar ligt al dadelijk een eerste moeilijkheid. „Schepselen“ in het algemeen toch is al wat anders dan „menschen“, of „de menschheid“ in het algemeen, of „alle menschen“. Natuurlijk.

Want in de kwestie, die ons thans bezig houdt, is juist dit het fijne puntje, dat bij de concrete menschen MEER optreedt, en in hun existentie ook nog iets anders openbaar wordt dan wat God geschapen heeft. In den mensch werkt ook de zonde. De zonde nu is NIET EEN SCHEPSEL GODS: „verre zij God van goddeloosheid en de Almachtige van onrecht“. De vraag, hoe dit mogelijk is geworden, staat thans buiten discussie. Ieder onzer is het of over ons, dat in den konkreten mensch, in de concrete menschheid iets is, dat God geschapen heeft, maar ook een werking, die God niet geschapen heeft, dat Hij haat.

Indien dus in de menschen MEER is te zien dan het kreatuurlijke, dat God geschapen heeft, en liefheeft, dan is het een logische fout, van Gods houding tegenover Zijn schepselen qua schepselen te concludeeren op zijn gezindheid jegens den mensch, in wien het geschapene wordt „onderhouden“, doch in wien ook een werking optreedt, die God niet geschapen heeft.

Bovendien: de mensch is niet maar Gods schepsel, en daarmee uit, doch hij is Gods gequalificeerde schepsel. Hij heeft een ambt ontvangen; is in een verbond opgenomen, droeg Gods beeld, was Gods beeld. Dat ambt en dat verbond en dat beeld-zijn heeft God óók geschapen. En Hij heeft ze geschapen in of aan of met of voor den mensch; daarop zinspeelden we zoo-even, toen we ook de relaties, de verbanden, tot het geschapene rekenden. De mensch nu, zelf Gods schepsel, heeft andere schepselen Gods verwoest,

gesch
goen
terec
dan
minn
make
steli
ring,
sches
schep
gen.
AMB
konk
wat
M
sel
gezi
len,
een
goed
Lez
De
genac
daa
verw
dan
jegen
Lau
Met
lijk t
De
genac
daa
verw
daa
jegen
Ziet
en he
type
I' va
Gods
Ma
preek
aan d
sylog
schola
logisc
Nati
hierin
scheid
daar
lieb ik
dat ik
booms
hebbes
katten
Maar
van d
of zeg
in de
conclu
begr
loest.
Alles
overbr
mense
schape
concre
Net z
dan h
meer
Een k
een g
liep r
niekna
staan
maar
der ey
renhel
Uitg
ds Ho
Zijn ei
kreatu
bereid
KREA
ook in
de met
heid“;
beteels
DRAG
op na
proben
„nati
van di
ben ve
eer va
Ik z
zal mi
sylogi
„Is
van Se
dien v
treden
verbre
denkw
óén bij
doordr
1) Te
onder
dan zo
Wijzhe

geschonden, ten onder gehouden. En dat vergeet God geen oogenblik, als Hij de menschen ziet. Als de synode terecht verklaart, dat God Zijn schepselen liefheeft, dan haat Hij ook alle aantasting en vernieling en vernieling van Zijn schepselen. De menschen van nature maken zich daaraan schuldig. Ik kan dus de synodale stelling ook nemen als uitgangspunt voor een redeneering, volgens welke Hij toorn tegen de concrete menschen, die niet liefhebben wat God liefheeft, n.l. Zijn schepselen. We mogen dat ambt, den mensch opgedragen, geen oogenblik uit het oog verliezen. Want dat AMBT doet voor een saamvattend oordeel over den konkreten mensch heel wat van af, of voegt er heel wat aan toe.

M.a.w.: zekere gunstbetooning Gods jegens Zijn schepselen in het algemeen, houdt nog niet in: een gunstige gezindheid jegens die gegualificeerde schepselen, die menschen heeten. Want dat zijn schepselen met een zeer bepaald ambt. Als ze dat ambt hebben vergooid, ja, wat dan?

Lezen we nog eens wat er staat.

De synode spreekt uit, dat God een zekere gunst of genade betoont aan Zijn schepselen in het algemeen; daaruit blijkt, dat Hij die gezindheid ook heeft jegens verworpen menschen, want die zijn schepselen; daaruit blijkt, dat Hij die gezindheid ook koestert jegens de menscheid in het algemeen.

Laat ons dat even vasthouden.

Met dat syllogisme, overigens van niet geheel duidelijke type, voor oogen, ga ik nu zelf aan het werk.

De synode spreekt uit, dat God een zekere gunst of genade betoont aan Zijn schepselen in het algemeen; daaruit blijkt, dat Hij die gezindheid ook heeft jegens verworpen engelen, want die zijn schepselen;

daaruit blijkt, dat Hij die gezindheid ook koestert jegens de engelenwereld in het algemeen.

Ziet de Zwier verschil tusschen het eene syllogisme, en het andere? Ik niet. Indien hij me toegeeft, dat het type der twee syllogismen gelijk is, volgt dan uit „punt I” van Kalamazoo niet, dat er een goede gezindheid Gods jegens de duivelen is?

Maar ik geloof niet, dat de Zwier dat zal durven preeken. Ik hoop dan ook, dat hij me zal toegeven: het aan de uitspraak van Kalamazoo ten grondslag gelegde syllogisme is een beetje onaristotelisch, en ook onscholastisch. Dát is niet erg. Het is echter óók niet logisch; en dát is wel erg.

Natuurlijk zit de fout van het gebruikte syllogisme hierin, dat men tusschen creatuur en ambt niet onderscheiden heeft. Een mensch is meer dan schepsel en daarmee afgeloopen. Om dat goed te doen uitkomen, heb ik straks, op gevaar, dat de lezers zouden denken, dat ik wilde railleeren, die leeuwen, die planeten, die boomen, den aether er bij gebaakt. Ik had het ook kunnen hebben over varkensstaarten (wie maakt ze na?), kattendarmen, radiogolven, aardstralen, eb en vloed. Maar welke leeraar of onderwijzer zal concludeeren van deze laatsgenoemde „schepselen” op den mensch, of zeg maar: de menscheid? Het is een groote fout in de logica, van het algemeene op het bijzondere te concludeeren, zóó, dat men daarbij het „middelenbegrip” in den opbouw van het syllogisme verwaarloost. Dat middenbegrip is hier: geschapen zijn. Alles, wat van het geschapen-zijn geldt, dát kunt ge overbrengen van de schepselen in het algemeen op de menschen, qua schepselen in het bijzonder. Geschapen-zijn blijft dan het middelbegrip. Maar een concreet menschenkind is MEER dan „iets geschapens”. Net zoo goed als het begrip Beelzebub meer inhoudt dan het begrip engel. En dat van „generaal” nog wat meer dan dat van: „een man in militairen dienst”. Een koning mag zijn leger lijden. Conclusie: hij heeft een gunstige gezindheid jegens den generaal, die overliep naar den vijand?... Kom, laat ons liever naar mekaar toekomen, de broeders, die achter Kalamazoo staan en de broeders van de Hoeksema; en laat ons maar niet al te lang meer praten over den opbouw der syllogismen van 1924; maar liever zoeken naar eenheid.

Uitgaande van de door mij, en ik weet zeker, ook door ds Hoeksema, en ons allen aanvaarde stelling, dat God Zijn eigen werk liefheeft, het kreauurlijke zoover het kreauurlijk bleef, liefheeft, zijn we, denk ik, allernaast bereid, te verklaren: God heeft grootelijks lief ALLE KREAURLIJKHEID, waar ze is, en in wien ze is, ook in den dronkaard, den antichrist, den duivel. Maar de mens, de duivel, is meer dan „bloot” „kreauurlijkheid”; en zijn ambt is niet een ding van secundaire beteekenis, dat voor de „gezindheid” aangaande den DRAGER (eventueel: schender) van het ambt er niet op aankomt, of daarvoor indifferent is. Derhalve: we probeeren het maar niet, Gods gezindheid over de „natuur” zoo maar over te dragen op de DRAGERS van die natuur, en de DRAGERS van het ambt, dat hen verplicht, met die natuur dit en dat te doen tot eer van God.

Ik zou het over Schriftuurplaatsen hebben, en kijk, zal men zeggen; inplaats daarvan komt er wat over syllogismen.

‘Is waar; maar ik had het noodig. Want de exegese van Schriftuurplaatsen, en de verwerking van het langs dien weg gevonden Schriftuurmateriaal, mag nooit overtreeden tegen Gods denkwetten, ook voor de logica. God verbreekt wel onze denkwetten, maar nooit Zijn eigen denkwetten. Met andere woorden: vóórdat we ook maar één bijbelplaats gaan bezien, moeten we eerst ons goed doordringen van wat hierboven werd gezegd. Schriftuur-

1) Tenzij wij de uitspraak niet meer ernstig nemen. Als onder „schepselen” bedoeld zal zijn alle concrete schepselen, dan zou reeds geleerd zijn, dat God de duivelen wel mag. Wijsheid van Goethe.

plaatsen spreken niet de taal der wetenschap, ook niet die der logica. Maar ze binden wel alle wetenschap; en de inhoud der Schrift, goed uitgelegd, en saamgevoegd, zal altijd zich verdragen met goede wetenschapsresultaten.

K. S.

Prof. Dr J. H. Bavinek.

Ter gelegenheid van zijn inauguratie als hoogleraar in de Zendingwetenschap, aan de Theologische Hoogeschool, en een dag later ook aan de Vrije Universiteit mogen we Prof. Dr J. H. Bavinek ook hier begroeten en voor zijn verdere arbeid den zegen Gods toewenschen. Men zal onder ons voortaan den naam Bavinek van de initialen moeten voorzien; hetgeen de pas opgetreden hoogleraar reeds vóór zijn benoeming geschreven heeft — we denken daarbij vooral aan zijn „De Mystiek van het Oosten” — wettigt de verwachting, dat hij ook om andere publicatie de aandacht zal blijven trekken, en niet alleen zijn oom, Dr H. Bavinek.

Prof. Dr J. H. Bavinek heeft een bijzondere plaats onder de hoogleraren. Hij is de eenige, die zijn stof kan herhalen, als hij het wil in dezelfde week. Want zoowel te Kampen als te Amsterdam doceert hij. Daar ligt natuurlijk geen enkele vingerwijzing in voor „eenhoud van opleiding”, waarvan we trouwens niets verwachten, en waartoe ook maar geen enkele poging moet ondernomen worden, noch een poging op korten termijn, noch een op langen, noch direct noch indirect. Neen, de reden voor het doceren aan beide inrichtingen ligt uitsluitend in het karakter van dit professoraat, gelijk de oorzaak er van o.m. hierin te zien is, dat de Zendingdeputaten een belangrijk aandeel hebben gehad in de stichting van dezen kathedraal, en dat behouden zullen hij zijn instandhouding. Voorts is de nevenbedoeling van dit professoraat ook, dat iemand, die als „representatieve figuur” kan worden aangemerkt, voor de Gereformeerde Zending zou kunnen optreden in het steeds veelvuldiger contact, dat onze Zending met die van andere Zendingcorporaties en instanties onderhoudt. Inderdaad worden de zendingproblemen steeds ingewikkelder en wordt naast op eigen principiële basis gestelden zendingarbeid ook een consulteren van andere bij de Zending geïnteresseerden steeds noodiger.

Het onderwerp der inaugureele rede boeiende: hoe zullen wij Gods Woord aan de volkeren van tegenwoordig brengen? Een ingewikkeld probleem; temeer, omdat de „heidenen” van tegenwoordig wel wat anders er uit zien, van buiten en van binnen, dan wij plegen te denken. De rede van onzen nieuwen Zendingshoogleraar heeft op meer dan één punt belangrijk en interessant materiaal naar voren gebracht.

Van harte hopen we, dat de nieuwe kathedraal helder licht zal doen uitstralen. Zijn bezetter moge zich verzekerd houden van de groote blijdschap, waarmee velen den groei van het zendingswerk en van de zendingseffecte juist ook in de hem gegeven ambtelijke opdracht dankbaar erkennen.

K. S.

Enkele eerste beginselen eener behoorlijke rechtspraak.

Bij hetgeen zoo nu en dan vernomen kan worden, blijkt eenige bezinning op de eerste eischen eener behoorlijke rechtspraak niet overbodig. Want wel is de kerkelijke rechtspraak in verschillend opzicht onderscheiden van de wereldlijke. Het gaat haar toch om te brengen tot behoudenis, en niet maar om recht, of om vergelding als voornaamste doel. Doch daardoor wordt de eisch niet weggewomen, dat ook bij haar het recht niet gebogen, noch de beginselen eener behoorlijke rechtspraak vertreden, mogen worden.

Een eerste eisch is wel, dat een aangeklaagde of beschuldigde vóór alle vonnis over hem, eerst de aanklacht of beschuldiging tegen zich verneemt, en goed te weten komt, wat tegen hem wordt ingebracht. Zonder deze voorafgaande bekendmaking aan hem van de beschuldiging tegen hem, mag geene veroordeeling van hem geschieden.

In de tweede plaats moet een beschuldigde of aangeklaagde dan goede gelegenheid ontvangen om zich over die aanklacht of beschuldiging te verklaren, hetzij om ze in hare onjuistheid of onhoudbaarheid aan te toonen, of in hare gegrondheid of formuleering te bestrijden, hetzij ook om ze te erkennen. Hij moet vóór alle vonnis over hem terzake van eene aanklacht zich tegen haar kunnen verdedigen. Onverhoord en zonder dat hij behoorlijke gelegenheid ontvangen heeft tot verantwoording, mag iemand niet veroordeeld worden.

In de derde plaats mag een aanklager niet zelf rechter zijn in eigen zaak. De rechter moet niet zelf partij zijn. Een onpartijdige moet rechter zijn. En daarom moet er een derde, of moeten er anderen zijn, die richten tusschen den aangeklaagde en den aanklager, maar mag de aanklager niet zelf ook deelnemen in de rechtspraak over zijne aanklacht en den door hem beschuldigde.

Ten vierde mag de aanklager niet mede deelnemen in de beraadslaging ter zake van zijne aanklacht, ook al zou hij niet als rechter mede stemmen en uitspraak doen. Hem mogen in dezen geen rechten gegeven worden meer dan aan den door hem aangeklaagde.

Ten vijfde mag iemand, die reeds als rechter in eenige zaak uitspraak gedaan heeft, niet daarna, bij hooger beroep door den gevonniste, ook oordeelen en vonnissen in het college, dat dan te beoordeelen heeft, om aldus mogelijk zijn eigen tevoren geveld vonnis te bevestigen. Wie eenmaal vonnis gestreken heeft, mag niet vervolgens nog weer bij eene andere instantie en in andere qualiteit over dezelfde zaak rechtspreken om eigen voorafgaand vonnis in tweeden of ook zelfs derden trap te bekrachtigen. Zoo kan het voorkomen, dat iemand als kerkeraadslid of deputaat een vonnis velt,

(Zie vervolg blz. 22.)

Strijdt om in te gaan!

Onder de vele beelden waarin de Schrift ons het leven en den arbeid der geloovigen teekent, neemt het beeld van den strijd een belangrijke plaats in. Wanneer wij het echter niet als een bekende klank laten passeeren, maar het recht op ons aan doen komen, zullen wij bemerken dat het beeld ons weinig ligt. Allereerst zijn daar de opgewekte menschen, die gemakkelijk tot een woord van verzoening komen, die licht den kwinkslag vinden die een situatie ontspant. Zoek de zon op! zegt het spreekwoord, maar de zon zoekt hen op! Zoo'n zonnig humeur, zulk een opgewekt hart, is inderdaad een kostelijke gave Gods; maar brengt zijn gevaar mede. Het gevaar, dat men het zwaard reeds opsteekt vóór de strijd een aanvang heeft genomen. Heel anders zijn de lofbende, zwaartillende naturen, zij sproken veel over den strijd, maar zij voeren dien meestal niet. Zij behooren meer bij de LIJDENDE dan bij de STRIJDENDE kerk. Men zou ze kunnen vergelijken bij de burgerbevolking in tijd van oorlog, die vaak meer van den strijd te lijden heeft dan de militairen, maar nochtans tot de non-combattanten gerekend moet worden. Ook van andere zijde echter zie ik een zekere onwennigheid om zich met dit beeld van den strijd te vereenigen. Dat zijn zij, die door de genade Gods staan in het geloof. Wel! zeggen zij: de strijd is beslist, de overwinning behaald, de vijand verslagen. Wordt nu in de vermaning: Strijdt om in te gaan! niet weer het element van onzekerheid gebracht in ons christelijk leven?

Het valt inderdaad niet te ontkennen, dat teksten als deze dikwijls verklaard en toegepast worden op een wijze, waarbij van de zekerheid des geloofs niet veel overblijft. Waarbij men de zaligheid weer zet op de punt van des christens zwaard. Waarbij Arminius generaal-veldmaarschalk wordt in den heiligen oorlog. Dat hangt hiermede samen, dat wij de noodlottige geneigdheid hebben ons geestelijk leven NAAST Christus te denken, inplaats van het IN Hem te zien. De vraag van Zondag 16: als Christus voor ons gestorven is, waarom is het dat wij ook nog moeten sterven? kan men nog bij vele andere Zondagen te pas brengen. Als Christus voor ons geleden heeft, waarom is het dat wij ook lijden moeten? Als Christus voor ons gestreden heeft, waarom is het dat wij ook strijden moeten? En dan wordt het ons duidelijk, dat het hier nooit gaat om een sterven, een lijden en dus ook niet om een strijden naast het werk van Christus, maar dat God dien weg van strijden, lijden en sterven voor ons gekozen heeft opdat wij voor ons bewustzijn zouden komen tot de volle geloofsvereeniging met het werk van Christus. Veel misverstand zou afgesneden zijn als wij de Enge Poort van den Bijbel niet hadden verbouwd tot een eigenaardig gebouw, waarin men het evangelisch origineel moeilijk meer herkennen kan. Wij hebben die poort buiten het evangelie gebracht, buiten het koninkrijk van Gods genade en wij hebben de gedachten er op gespist om EEN-MAAL door die poort in te gaan en dan hebben wij altijd zekerheid. Wij hebben er een tekst voor onbekeerd van gemaakt. Maar nergens zegt de Bijbel: Gaat eenmaal in door de Enge Poort! Het is een Godswoord voor elken dag, elken dag moet ons leven gaan door de Enge Poort van het Gebod, moeten wij leeren leven naar de Wet. Daarom is het woord: Strijdt om in te gaan! een woord van een bijzonder aangrijpende actualiteit. Het behoort niet in den Bijbel van Onbekeerden, maar in het Troostboek van Gods kinderen. Wanneer zegt de dokter bij een ziekbod: Kom er nu maar eens uit! Dokter, het gaat niet, ik heb geen beenen om te staan! Ja, zegt de dokter, het gaat wel, je moet jezelf eens wat aanpakken, man! Zegt de geneesheer dat bij een sterfbed, spreekt hij een lijk zoo aan? Natuurlijk niet, dat zegt hij tot den mensch over wiens ziekte hij de overwinning heeft behaald. Maar het feit van die zegepraal is nog niet tot het bewustzijn van den kranke doorgedrongen, hij zal zich langzaam moeten leeren vereenigen met de zekerheid die de dokter hem geeft, hij moet strijden om zichzelf met zijn geneezing te vereenigen. Zoo komt ook tot ons de vermaning, dat wij strijden zullen om in te gaan. Laat ons oppassen! Heeft niet de mensch een strijd op aarde? Strijdt den goeden strijd des geloofs! Doet aan de geheele wapenrusting! Het worden zoo gemakkelijk mooie satzen, die zich prachtig leenen voor een peroratie, maar die op onze levenspraktijk niet kloppen. Wij spreken veel van den strijd op alle terreinen des levens — soms denk ik bedroefd, dat het vaak meer lijkt op een SPELEN op alle terrein des levens. Broeders, het is ernst, het is ernst elken dag van ons bestaan. Maar het is als ik het zoo mag zeggen: Niet doodelijk ernstig, maar levend ernstig! Laat ons strijden, doch niet in onzekerheid, maar ziende op den Oversten Leidsman en Voleinder des Geloofs.

N. B.

maar daarna hij hooger beroep ook als afgevaardigde ter classisvergadering over dat vonnis te oordeelen zou krijgen, en mogelijk daarna weer over de bekrachtiging daarvan als afgevaardigde ter particuliere Synode, en vervolgens misschien zelfs ook als lid van een generale Synode. Het gaat dan toch niet aan, dat iemand aldus maar telkens weer optreedt als in eigen zaak om zelf zijn voorafgaande werk of vonnis als rechter te beoordeelen en daarover uitspraak te doen en daarna bekrachtiging te geven. Wie eenmaal in eenige tuchtaak veroordeeld heeft, mag daarna niet voor een tweede maal in diezelfde zaak als rechter optreden en werkzaam zijn om eigen vroegere werk en vonnis te bevestigen, zij het in andere kwaliteit. Zoo iets kan en mag niet bij de wereldlijke rechtspraak. Vreemd zou men daar opzien, wanneer zoo iets zou gebeuren. En harde noten zouden daarover gekraakt worden. Maar evenmin mag zoo iets bij de kerkelijke rechtspraak. Dat is in strijd met allereerste eischen des rechts, dat ook bij de kerkelijke rechtspraak niet geschonden mag worden.

Wanneer daar, ten zesde, twee zijn, die elkander aanklagen en door elkander beschuldigd worden, dan mag men den eenen aanklager en beschuldigde niet anders behandelen dan den ander, door b.v. den een toe te laten bij de benadslaging en als rechter, en den ander onkundig te laten van alles, hem zelfs geen kennis doen hebben van de samenkomst, en zonder hem de aanklacht medegedeeld te hebben, of hem in de gelegenheid gesteld te hebben, de tegen hem ingebrachte beschuldiging te bestrijden, en zijne eigene aanklacht nader toe te lichten en tegen bestrijding in hare gegrondheid te verdedigen. Zulk een ongelijke behandeling zou groot onrecht zijn en vertreding van de eerste eischen eener behoorlijke rechtspraak. Voor iets dergelijks moet men zich ten zwaarste wachten.

Ten zevende moet men maar niet vonnis vellen en uitspraak doen, maar ook de gronden voor dat vonnis of die uitspraak duidelijk aangeven, en bij eventuele afwijking van een gemotiveerde aanklacht de daarin bijgebrachte argumenten in hunne onjuistheid aantoonen. Met een eenvoudige terzijlegging of terugwijzing zonder meer, mag men dan niet volstaan. Er moet dan behoorlijke weerlegging plaats vinden.

In het algemeen gesproken mag ten achtste geen persoonlijke voorliefde noch aanneming van persoon de rechtspraak beheerschen of daarop invloed uitoefenen, maar dient het onpartijdige recht te heerschen en zonder aanzien des persoons te oordeelen tusschen den een en den ander.

Helaas schijnt er bij de kerkelijke rechtspraak nog al eens aan de goede inachtneming dezer allereerste eischen eener behoorlijke rechtspraak iets te ontbreken, ook wel waar men dit niet verwachten zou, hetzij uit onwetendheid, hetzij uit onachtzaamheid.

Beide is zeer verkeerd en te veroordeelen. Bij de rechtspraak komt het allereerst aan op de inachtneming van de eischen van het zuivere recht, ook bij de kerkelijke rechtspraak.

God is de God van het recht, evenzeer als van de liefde en van de genade.

S. GREIJ DANUS.

De Kleine Catechismus van Zacharias Ursinus. (XX.)

100. *Waarom spreken wij God met deze woorden aan: Onze Vader, die in de hemelen zijt?*

Omdat wij, — vermaand zijnde, dat wij met de gansche Gemeente der heiligen dezen eenigen en waarachtigen God aanroepen, die onze Vader in Christus is en de Heere van hemel en aarde, en daarom alles, wat tot onze zaligheid strekt, ons door Christus wil en kan geven. — Hem met den eerbied en het vertrouwen, dat aan goede kinderen betaamt, aanbidden.

101. *Welke is in dit gebed de eerste bede?*
Dat Gods naam geheiligd worde, dat is, dat wij en allen God recht kennen en aanroepen; en al onze raadslagen, woorden en daden, gericht zijn op de verheerlijking van de Goddelijke heiligheid, goedheid en majesteit.

102. *Welke is de tweede bede?*
Dat Gods Koninkrijk kome, dat is, dat Hij ons door Zijn Woord en Geest regeere, en ons meer en meer aan Zich onderwerpe, vele menschen tot Zich bekeere, Zijn Kerk beware, en alle werken des Duivels verbreke, totdat de volheid Zijns rijks kome, waarin Hij zal zijn alles in allen.

103. *Welke is de derde bede?*
Dat de wil Gods geschiede, op aarde gelijk in den hemel, dat is, dat wij en alle menschen van onze begeerten afstand doen, en ons in alles aan den Goddelijken wil, die alléén goed is, onderwerpen, en daarom ieder zijn taak zoo wakker en getrouw vervullen, als de heilige engelen in den hemel.

104. *Welke is de vierde bede?*
Dat Hij ons dagelijksch brood ons heden geve, dat is, onzen arbeid zegene, en alles, wat ons tot dit leven noodig is, zóó ons verleene, dat wij Hem hieruit erkennen als de Bron van alle goed, en ons gansche vertrouwen stellen alleen op Zijn Vaderlijke voorzienigheid en dagelijkschen zegen.

105. *Welke is de vijfde bede?*
Dat Hij ons onze schulden vergeve, gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren, dat is, dat Hij ons, armen zondaren, de zonden, die wij bedreven hebben, en alle verdorvenheid, die nog in ons overgebleven is, naar Zijn barmhartigheid, om het lijden en den dood van Christus niet toerekenen, Zijn toorn van ons afwende, en ons in genade weer aanneme; gelijk Hij doen zal, indien ook wij slechts de gedachtenis aan het onrecht, dat ons aangedaan werd, uit onze ziel verdrijven, en ook onze vijanden liefhebben.

R.

G. B.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Christendom en Economie.

De bestrijding van de „economische opvatting“ van den mensch

In voorgaande nummers van dit blad (Augustus en September) is een gedeelte weergegeven van het boekje van Lord Stamp: „Christianity and Economics“ — Christendom en Economie. We zullen nu de behandeling van dit boekje vervolven, en daarbij tevens een ander werk van recenten datum betrekken, n.l. dat van Peter F. Drucker: „The End of Economic Man“ — Het Einde van den Economischen Mensch.

Twee verschillende figuren: de eerste heeft onlangs een belangrijke functie in de Engelsche oorlogsorganisatie gekregen; de tweede is een Oostenrijksch emigrant, die tot 1933 aan de „Frankfurter Zeitung“ was verbonden, waar hij in dat voorjaar vroeger zoo vooraanstaande blad, de voornaamste rubrieken hielp verzorgen. Drucker woont thans in New-York, waar hij als publicist groote bekendheid geniet.

Het loont de moeite, beider uiteenzettingen met elkaar te vergelijken.

Lord Stamp behandelt, zooals men zich zal herinneren, in één van de hoofdstukken van zijn boekje, de houding, die het Christendom tegenover verschillende economische vraagstukken in het verleden heeft ingenomen. Hij noemt o.a. het probleem van de rente en dat der slavernij, maar bespreekt ook (zij het dan beknopt, al te beknopt), de opkomst van het Calvinisme en den invloed daarvan op de ontwikkeling van het economische leven. Daarbij heeft hij vooral, het kan moeilijk anders, Engelsche toestanden op het oog.

Nu is het niet mogelijk ook maar een enkel onderdeel van het vraagstuk, waarom het hier gaat, uitvoerig te behandelen. Het zal den lezers bekend zijn, dat het oordeel van verschillende schrijvers over den invloed van het Calvinisme op de ontwikkeling van het economische leven, scherpe verwijten met betrekking tot de belijders inhoudt; het groote werk van Troeltsch: „Die Soziallehren der Christlichen Kirchen und Gruppen“, heeft mede aan hun gedachten leiding gegeven; zoo ook dat van Max Weber: „Die protestantische Ethik des Kapitalismus“. Het zal eveneens bekend zijn, dat tegen de in deze werken verkondigde meeningen, in de latere jaren sterk verzet is gerezen, zoo in Engeland en in Fransche Calvinistische kringen. En vooral ook in ons land. Wie zich tot de studie van dit vraagstuk aange trokken voelt, mag niet verzuimen de belangwekkende (en helaas veel te weinig bestudeerde) dissertatie van Dr. W. F. van Gunsteren, getiteld: „Kalvinismus und Kapitalismus“ (1934) ter hand te nemen, en daarnaast ook de uitvoerige critieken op Brunner's gedachten te bestudeeren.

We noemen deze literatuur (waaraan nog tal van andere werken zouden zijn toe te voegen) om van te voren duidelijk te maken, dat de enkele uitspraken, die b.v. Lord Stamp aanhaalt, het probleem niet kunnen weergeven. Daarvoor is het veel te omvangrijk.

Datzelfde geldt ook van het hoofdstuk in Peter F. Drucker's boek, dat het opschrift „The Failure of Churches“ — De mislukking der kerkelijke verkondiging, draagt. Een ding wordt immers maar al te dikwijls vergeten, n.l. dat het verval der kerken, de ongehoorzaamheid aan Gods geboden en de verwerping van Zijn wet, onnoemelijk veel schade aan het leven heeft berokkend. Veel wordt aan de kerkelijke verkondiging toegeschreven, dat in werkelijkheid direct gevolg is van processen, die het fundament der Kerk aantastten. Van den moeilijken strijd, die de trouwe belijders tegen het oprindende ongeloof in eigen omgeving hebben gevoerd, heeft men dikwijls geen begrip. En toch beluisteren we in al die critiek soms een aangrijpende klacht. De indruk, die een verscheurde wereld als deze, op verschillende menschen maakt, is zoo smartelijk, dat zij met groot verlangen uitzien naar een macht, die de diep gevallen wereld uit haar ellende kan opheffen. En zij moeten het erkennen: alleen het Christendom is daartoe in staat. Maar dan worden zij zich van talrijke fouten bewust, die de Kerk in het verleden heeft begaan of naar hun meening zou hebben begaan. En zij verwijten aan haar, dat zij de kansen heeft „gemist“, om den ellendigen toestand, waarin wij thans leven, te voorkomen. Zij, die het vermogen daartoe bezat.

* * *

Gaan we nu eerst na, wat Drucker daaromtrent schrijft.

Men zou, schrijft hij, hebben mogen verwachten, dat de kerken en de machten der religie, een analyse van het moderne maatschappelijke leven zouden hebben beheerscht. Want de kerken zijn het eenige onafhankelijke sociale lichaam, tot hetwelk menschen van alle klassen trouw verschuldigd zijn, en waarin niet de economische factor domineert.

Men mag, gaat hij voort, over de belangrijkheid

der kerken van meening verschillen, en zelfs deze instituten bestrijden. Maar dit is zeker: Toen de massa's de ineenstorting van de economische interpretatie der samenleving, zooals die in het kapitalisme en in het Marxistisch socialisme overheerscht, hadden ondergaan, waren de kerken voorbestemd geweest, het vacuum dat aldus ontstond, te vullen. M.a.w. zij waren de eenigsten, die de massa, welke met leegte handen te midden der ruines stond, hadden kunnen voeden. Menigeen had een Christelijk „revival“, een nieuwe Christelijke beweging, verwacht, en vooral niet alleen de schrijvers in Christelijke bladen.

Zeker, Drucker laat uitkomen, dat hij aan deze Christelijke „herstelbeweging“ slechts een tijdelijk karakter toekent. De kerken zouden een „noodhulp“ zijn, totdat een nieuwe opvatting van de samenleving en de menselijke natuur „op de basis van de projectie van vrijheid en gelijkheid in een nieuwe sfeer“, zou zijn gegroeid. Hij is ten slotte overtuigd humanist. Maar toch leeft in hem bewust of onbewust, de gedachte, dat de kerk redding kan brengen. Een gedachte, die hem had moeten verhinderen van „noodhulp“ te spreken; hij komt daarop trouwens ook terug.

De meeste van die verwachtingen waren, gaat hij voort, gebaseerd op den „metaphysischen nood van het individu in zijn sociaal vacuum“, laten we zeggen te midden van zijn momenteele sociale hulpeloosheid. De wanhoop van de massa vindt inderdaad haar oorsprong in den afschuw van een wereld, die haar geestelijke structuur heeft verloren. Het Christendom en de kerken, zegt hij nu, kunnen er echter niet alleen aanspraak op maken, dat zij heel geschikt zijn om tijdelijk twee tijdperken te overbruggen, maar ook, dat zij een nieuwe sociale „substantie“ hebben voorbereid, door hardnekkig en zonder ophouden de opvatting van den „economischen mensch“ af te wijzen en den „val“ van deze beschouwing te voorstellen.

Ja, natuurlijk heeft het Christendom deze opvatting, die de negentiende eeuw ons helaas heeft geschonken, afgewezen. Want de belijders zagen daarin een aantasting van Gods scheppel, een verwerping van den Schepper. Tegen deze heroering van den mensch van zijn menselijke waarden, legen deze „Entmenschlichung des Menschen“, hebben zij met kracht getuigd. Maar dat konden zij doen, omdat zij in den eeuwigen God geloofden, die hemel en aarde geschapen heeft, en Die deze wereld zelfs in haar diepen val niet wilde verlaten. Dat konden zij doen, omdat zij vast geloofden in Christus, Die de wereld niet tijdelijk redt of bewaart, en haar dan aan de menschen, wanneer zij zich krachtig genoege wanen, overgeeft, en alleen dan „ingrijpt“, wanneer de overspannen schepelen hun krachten zien begeven, maar Die het vaste fundament is van het leven.

Weg met die gedachte, dat de kerk slechts tijdelijk toevluchtsoord zou zijn, een onderdak, dat eigenlijk geen woning is, maar tijdelijk dienst zou kunnen doen om menschen, wier huizen instorten en die den grond onder hun voeten zien scheuren, te herbergen. Weg met die gedachte, in het bijzonder in dezen tijd, die tegen een (nieuwe) opvatting van den economischen mensch strijdt. Hoe zou een kerk, die de vluchtende menschen slechts als noodschuilplaats beschouwen, hen ooit kunnen schenken, wat zij noodig hebben? Zij vragen immers niet naar hulp; zij verachten haar immers in den grond huns harten!

Volgen wij echter eerst Drucker in zijn beschouwingen.

De historie van de honderd jaren voor den wereldoorlog wordt, zegt hij, gewoonlijk beschouwd als de historie van den groei en de ontwikkeling van het burgerlijk kapitalisme en van zijn Siameeschen tweelingbroeder en tegelijk zijn tegenvoeter: het Marxistisch socialisme. Toch kan zij ook worden uitgelegd als de historie van de ontwikkeling van de Christelijke critiek op de mechanische en economische opvatting der samenleving, en van 't groeiend besef in de kerken, dat, en waarom, deze constructie moest bezwijken.

Verskillende Roomsche-Katholieke historici hebben gepoogd de Deutsche historie der 19de eeuw van dit gezichtspunt te bezien, en opnieuw te beschrijven. Zij toonen aan, dat Marx, Darwin, en Herbert Spencer, die de mechanistische opvatting het sterkst tot uiting brachten, hun wortelen in feite in de achttiende eeuw hadden, terwijl de scheppende krachten der 19de eeuw zelf, uit den Christelijken tegenstand tegen deze opvatting voortkwamen.

Dit is zeker, dat (sinds den aanvang der 19de eeuw) de Christelijke kerken met toenemende kracht en duidelijkheid de onvermijdelijke consequenties van de mechanistische opvatting der samenleving, hebben aangetoond. Dat het kapitalisme zichzelf noodzakelijk zou vernietigen, door den klassenstrijd voort te brengen, werd het eerst zoowel door de Fransche Katholieke denkers van de restoratieperiode, zooals Bonald, de Maistre en Laménais, als door de Deutsche romantici als Baader, Friedrich Schlegel, en Görres, betoogd. Dat de klassenstrijd doelloos zou blijken en slechts een nog grootere ongelijkheid teweeg zou brengen,

dat zag
Christe-
wilz en
loopen
werd de
tes, we
In de
religieu
die van
dezelfde
de func
elkaar
wisten,
de gro
Daarom
ciéle

Laten
drukkin
is al te
„Wie“
kerk“.
hun ve
ders ov
Volge
beschof
A.

STI

Hooge
Gaarn
den“ in
Als re
met de
manscha
gang van
Misschie
Welnu
De „tis
ben een
om het l
is het n
pen. De
velde, e
kan niet
krijg ko
van mij
kan er e
werk... I
nierszaal
als het
lag alles
meer wi
de war;
schrikke
zwaar...
verwach
in den
hulp ook
zaam z
vrouw h
Is hier
voor de
Ik we
misste v
achtergel
niet zelf
nood en
het vorm
sociale r
seerden :
misste b
uit vrijw
ten uit d
of danc
Een les
geboden,
op de br
velen on
onder us
U dan!

Staf 21
En zou
en willer
Bij vo

Meer o
sprake.
richt, da
niet elde
da H. V
schreef,
Gezien h
als predi
het syno
kwaliteit
van dr v
hebben v
jufstheid
dat n.l. o